

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

««Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», ««Փրկարար ծառայության մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», ««Հակակոռուպցիոն կոմիտեի մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», ««Ոստիկանությունում ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին», ««Ազգային անվտանգության մարմիններում ծառայության մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» և ««Դատախազության մասին» օրենքում լրացումներ և փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների նախագծերի փաթեթի ընդունման

ԱՌԿԱ ԽՆԻԴՐՆԵՐԸ

Հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետությունում վերջին տարիներին թմրանյութերի եւ հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության աննախադեպ աճը, առավել քան անհրաժեշտ է դարձել վերահաստատել և ի ցույց դնել դրա դեմ պետական պայքարի քաղաքականությունը, որի լավագույն դրսևորումը հենց իրավապահ և նախաքննական մարմիններում այդպիսի արգելված միջոցների օգտագործման բացառումն է, իսկ նման արարքների ի հայտ գալու դեպքում՝ համակարգից հեռացումը:

Նախագծով առաջարկվում է որպես թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մարտավարություն դիտարկել հենց թմրանյութերի ու հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարում օրենսդրական պարտականությամբ օժտված սուբյեկտների օրինակով նման նյութեր օգտագործելու պարագայում կարգապահական տույժի ամենախիստ տեսակը՝ ազատման ինստիտուտը և նման դեպքերի բացահայտման նպատակով տարեկան երկու անգամ թեստավորումը: Վերոգրյալը հիմնավորվում է նախևառաջ նրանով, որ ցանկացած պարագայում անթույլատրելի է նախաքննական եւ հանցագործությունների դեմ պայքարելու լիազորություններով օժտված մարմինների ծառայողների կողմից թմրանյութերի օգտագործումը:

Ավելին, նման մոտեցումը հիմնված է նաև **միջազգային լավագույն փորձի** վրա:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՐՁ.

1. **ԱՄՆ-ում** աշխակիցների ստուգումը թմրանյութերի օգտագործման առարկայով սահմանվել է 1988 թ ընդունված «Թմրանյութերց ազատ աշխատավայրի» ակտով (Drug-Free Workplace Act of 1988): Այս խնդրի կարգավորմամբ զբաղվող մարմինն է Հոգեներգործուն նյութերի չարաշահման և հոգեկան առողջության ծառայությունների գործակալությունը (SAMHSA)¹: Ընդհանուր առմամբ՝ ԱՄՆ-ում վերահսկվում է թմրանյութերի օգտագործման արգելքը **գրեթե բոլոր աշխատավայրերում**, սակայն պետական ծառայողներին առանձնակի ուշադրություն է դարձվում: Նրանք պարբերաբար անցնում են զանազան հետազոտություններ թմրանյութերի օգտագործման հանգամանքը պարզելու համար: Ստուգման առարկան են

¹ <https://www.samhsa.gov/workplace/faqs-federal-drug-testing>

մարիխուանան, թեթև և ծանր թմրամիջոցները: Առավել կարևոր ստուգումը վերաբերում է օպիումային միջոցներին, որոնց օգտագործման պարագայում հաճախ հետևում է ազատում զբաղեցրած պաշտոնից: Ինչպես հայտնի է, մարիխուանայի օգտագործումը ԱՄՆ որոշ նահանգներում ապաքրեականացված է, սակայն աշխատակիցները **նշված նահանգներում ևս** հանձնում են անալիզներ մարիխուանայի օգտագործման հանգամանքը պարզելու համար: Անկախ օգտագործվող թմրամիջոցի տեսակից՝ աշխատակիցներին առաջարկվում է անցնել բուժում կախվածությունից ազատվելու համար: ԱՄՆ-ում **պարբերաբար** անցկացվում են թմրանյութերի թեստեր **նոստիկանների** համար: Պատահական կերպով ընտրված նոստիկանները պարբերաբար հանձնում են մազի, մեզի, թքի, արյան անալիզներ: Թեստերի հաճախակիությունը տարբերվում է՝ ելնելով նոստիկանական բաժանմունքի առանձնահատկություններից: Թեստից **հրաժարվող** նոստիկանը կարող է ենթարկվել **կարգապահական պատասխանատվության և կարող է ազատվել աշխատանքից:**

2. **Միացյալ Թագավորության** օրենսդրությունը թույլ է տալիս **բոլոր գործատուներին** ստուգել իրենց աշխատակիցներին թմրանյութերի օգտագործման վերահսկման նպատակով: Թեստերի դրական արդյունքների և թեստ անցնելուց աշխատակցի **հրաժարվելու** պարագայում հետևող պատիժները սահմանում է **գործատուն:** Նշված թեստերը **պարտադիր չեն**, և դրանց անցկացման համար **անհրաժեշտ է աշխատակցի համաձայնությունը:** Հիմնականում թեստավորումը տեղի է ունենում, երբ կա կոնկրետ կասկած, և երբ թմրանյութերի օգտագործումը անհամատեղելի է տվյալ աշխատակցի գործառույթների և պարտականությունների կատարման հետ: **Առանձին կարգավորում պետական պաշտոնյաների համար նախատեսված չէ:** Հարկ է նշել նաև, որ Մեծ Բրիտանիայում անձի կողմից թմրանյութերի օգտագործումը և համապատասխան թեստի արդյունքներն իրենցից ներկայացնում են **գաղտնի անձնական տվյալներ, որոնք հրապարակման ենթակա չեն:**

3. Շվեդիայում մինչև 1980-ական թվականները չկար թմրանյութերի դեմ պայքարի գործուն ռազմավարություն: Թեև օրենքով սահմանված էր պատիժ թմրանյութերի օգտագործման և տարածման համար, սակայն օրենքի գործողությանը խիստ չէին հետևում: 1993 թ. օրենքում կատարված լրացումների համաձայն՝ ընդլայնվեց ապօրինի նյութերի շրջանակը և սահմանվեց վարչական և քրեական պատասխանատվություն (մինչև 6 ամիս) թմրանյութերի օգտագործման և շրջանառության համար: Չնայած որ նոստիկանը կարող է յուրաքանչյուր կասկածելի քաղաքացուց պահանջել հանձնել թմրանյութի թեստ, իրենք նոստիկանները ստիպված չեն այն

հանձնել: Սակայն եթե պարզվում է, որ ոստիկանը օգտագործել է արգելված թմրամիջոց, նա ազատվում է աշխատանքից:

4. Եզիպտոսում 2019թ. ընդունված օրենսդրությամբ նախատեսված է թմրանյութերի օգտագործման հանգամանքը բացահայտելու նպատակով **պարտադիր թեստավորման** պահանջը **պետական սեկտորի, առողջապահական, սոցիալական և տրանսպորտի ոլորտների աշխատակիցների համար**: Անալիզը իրենից ներկայացնում է ժամանակակից տեխնոլոգիա, որի կիրառմամբ կարելի է 20 րոպեի ընթացքում պարզել 21 արգելված նյութերի օգտագործման փաստը: Տրանսպորտի ոլորտի այն աշխատակիցները, ովքեր թմրամիջոցներ են օգտագործել, անհապաղ կազատվեն աշխատանքից: **Պետական ծառայողներին** առաջարկվում է անցնել **բուժում, հակառակ պարագայում՝ նրանք նույնպես ազատվում են աշխատանքից**: **Աշխատանքից ազատվում են նաև այն պետծառայողները, ովքեր հրաժարվում են ենթարկվել թեստավորման**: Առանձնակի ուշադրություն է դարձվում կրթական և առողջապահական ոլորտներին:

5. Ֆիլիպիններում պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ պետության կողմից վերահսկվող ոչ պետական կառույցի յուրաքանչյուր աշխատակից, կամ անձ, ով ցանկանում է սովորել քոլեջում կամ համալսարանում, պետք է անցնի **պարտադիր զննություն** թմրանյութերի օգտագործման հանգամանքը պարզելու համար: Յուրաքանչյուր դիմումատու, ում թմրանյութի անալիզի պատասխանները **դրական է, այսինքն հաստատվում է թմրանյութ օգտագործելու հանգամանքը, չի կարող ընդունվել աշխատանքի կամ լինել ուսանող**: Այս հետազոտությունը **պարտադիր է նաև գործունեության վերոնշյալ տեսակների վարման ընթացքում**: Հետագա թեստերի հաճախակիությունը սահմանում են շահագրգիռ գերատեսչությունները՝ ի թիվս այլ գործոնների հաշվի առնելով պետական պաշտոնյաների և աշխատողների թիվը, նրանց աշխատանքի բնույթը, ֆինանսավորումը և այլ հանգամանքներ: Հետագա անակնկալ փորձարկումները պետք է անցկացվեն երկու տարին չգերազանցող պարբերականությամբ: Նշված կառույցները պետք է անցկացնեն թմրամիջոցների թեստերը՝ համաձայն Վտանգավոր թմրամիջոցների խորհրդի կողմից սահմանված ընթացակարգերի, որոնց նրանք պետք է ծանոթացնեն իրենց անձնակազմին:

Ընդ որում՝ օրենսդրությամբ սահմանված են թեստավորման հիմնական պահանջներ՝

- *Թեստը պետք է իրականացվի Թմրամիջոցների փորձարկման պետական լաբորատորիայի կամ այնպիսի լաբորատորիայի կողմից, որը պատշաճ կերպով լիազորված և հավաքարմագրված է Առողջապահության նախարարության կողմից:*

- Պատահականության սկզբունքով ընտրված հետազոտվողները լրացնում և ստորագրում են հարուկ ձևաթուղթ:
- Դրական արդյունքով թեստերի նմուշները նույն օրվա ընթացքում պետք է ներկայացվեն վերահաստատող փորձարկման:

Թեստի անցկացումից հրաժարվող քաղաքացիները ենթարկվում են **վարչական պատասխանատվության** անհնազանդության հիմքով (**նրանց գործունեությունը կասեցվում է**): Դրական արդյունքներով թեստի մասին անմիջապես տեղեկանում է կառույցի ղեկավարը: Այնուհետև դրական պատասխանով թեստ հանձնած աշխատակիցը ունի 15 օր ժամանակ՝ վիճարկելու թեստի արդյունքը: Կրկնակի թեստը անցկացվում է նույն պայմաններով: Անկախ թեստի արդյունքներից՝ դրանց մասին հավաստող փաստաթուղթը կցվում է աշխատակցի անձնական գործին: **Թեստի արդյունքները գաղտնի են և ենթակա չեն հրապարակման:** Կախվածության աստիճանից ելնելով՝ նախատեսված են հետևյալ միջոցառումները.

Կախվածության աստիճանը	Թեստի դրական արդյունքին հետևող քայլերը
Փորձարկող	Ամբուլատոր խորհրդատվություն 6 ամիս տևողությամբ, որն իրականացվելու է աշխատակցի միջոցներով
Պատահական օգտագործող	Ամբուլատոր խորհրդատվություն և թեստերի պարբերական անցկացում 6 ամիս տևողությամբ, որոնք իրականացվելու են աշխատակցի միջոցներով
Քրոնիկ օգտագործող / թմրանյութից կախվածություն ունեցող	Առնվազն 6 ամսվա բուժում և վերականգնում Կառավարական վերականգնողական կենտրոնում կամ համապատասխան թույլտվություն ունեցող կենտրոնում

Աշխատանքային ժամին ստուգումների, բուժման և վերականգնման համար ծախսված ժամանակը հանվում է աշխատակցի արձակուրդային ժամանակից: Արձակուրդային ժամանակի սպառված լինելու դեպքում՝ աշխատակիցը համարվում է արձակուրդում, սակայն դրա համար սահմանված վարձատրություն չի ստանում: **Փորձարկողները և պատահական օգտագործողները**, որոնք խորհրդատվությունների և կանոնավոր անցկացվել թեստերի արդյունքում ճանաչվում են **կախվածություն չունեցող**, ղեկավարի կողմից ստանում են հատուկ վկայական: Թեստի անցկացումից հետո 15 օրվա ընթացքում սկսվող վերականգնողական գործընթացի ծախսերը հոգում է աշխատակիցը: Վերականգնողական գործընթացից հետո աշխատավայր վերադարձող աշխատակիցը գործատուին հանձնում է վերականգնողական միջոցառումներն ավարտելու մասին հատուկ փաստաթուղթ: **Վերականգնումը պատշաճ կերպով չանցնելու, վերականգնողական գործընթացի ժամանակ թմրանյութեր**

օգտագործելու, կրկնակի թեստավորումից հրաժարվելու պարագայում աշխատակիցները ենթարկվում են վարչական պատասխանատվության՝ որպես լուրջ զանցանք կատարածներ (ազատվում են զբաղեցրած պաշտոնից):

Բացի վերոգրյալը՝ ներկայացնում ենք նաև առավել համառոտ կարգով համանման կարգավորումների առնչությամբ միջազգային փորձ.

Պետությունների ընդհանուր ցուցակ

Պետություն	Պաշտոն	Առկա կարգավորման օրենսդրական ձևակերպումը	Անալիզ	Պատասխանատվություն
Ղազախստան	Պետծառայողներ, գինծառայողներ	-	Պլանային հետազոտություն, մեզի անալիզ	Ակնկալվում է, որ պատիժ չի հետևելու: Նշվում է, որ թմրամոլները հանցագործ չեն և ունեն բուժման կարիք:
Ռուսաստան	Պատգամավորներ, սենատորներ, դաշնային նախարարներ, Ներքին գործերի նախարարության ծառայողներ	-	Համակարգային թեստավորում, մազի անալիզ	ՆԳՆ աշխատակիցները ազատվում են աշխատանքից
Վրաստան	Հանրային ծառայողներ, ոստիկաններ	Անցնում են ստուգում աշխատանքի անցնելիս: Նրանք չպետք է ունենան կախվածություն I և II խմբի նյութերից (թմրանյութեր):	Տարբեր տեսակի պարտադիր անալիզներ	Չեն ընդունվում աշխատանքի, ազատվում են աշխատանքից:
Եգիպտոս	Տեղական և նախարարական մակարդակի	Անցնում են ստուգում աշխատանքի	Biochip Array Technology	Չեն ընդունվում աշխատանքի, կարող են ազատվել

	պետժառայողներ, տրանսպորտի, սոցիալական և առողջապահական ոլորտի աշխատակիցներ	անցնելիս, պաշտոնի բարձրացումից առաջ, պայմանագիր ստորագրելուց առաջ:	(BAT), Տեխնոլոգիան թույլ է տալիս պարզել 21 նյութի առկայությունը մարմնում:	աշխատանքից, եթե հրաժարվեն բուժվել:
ԱՄՆ	Պետական ծառայողներ (դաշնային և տեղական մակարդակների), պետական դրամաշնորհային ծրագրերից օգտվողներ, ոստիկաններ	Համաձայն 1988 թ" ընդունված օրենքի՝ դաշնային և տեղական մակարդակի պետական կառույցները պետք է ապահովեն թմրանյութերից ազատ աշխատատեղեր: Սա նշանակում է պարտադիր թեստերի պարբերական անցկացում՝ թմրանյութերի օգտագործման հանգամանքը պարզելու համար:	Տարբեր տեսակի անալիզներ, ներառյալ մազի, մեզի, արյան, թքի :	Չեն ընդունվում աշխատանքի, չեղարկում են աշխատանքային պայմանագիրը և ազատվում աշխատանքից, վճարում են տուգանքներ

Մեծ Բրիտանիա	Յուրաքանչյուր աշխատակից (պետական և ոչ պետական), ոստիկաններ	1974 թ. ընդունված «Աշխատավայրում առողջության և անվտանգության» ակտը սահմանում է, որ յուրաքանչյուր գործատու կարող է աշխատակցից պահանջել կենսաբանական օրինակներ թմրանյութերի օգտագործումը պարզելու նպատակով:	Տարեր տեսակի անալիզներ, ներառյալ մազի, մեզի, արյան:	Օրենքով աշխատավայրում անցկացված ստուգումների արդյունքում պարզված տվյալների հիման վրա որևէ առանձին պատիժ սահմանված չէ, հարցը կարգավորվում է թմրանյութերի դեմ պայքարի մեծբրիտանական ընդհանուր քաղաքականության շրջանակներում: Նշվում է, որ նույնիսկ այն պարագայում, երբ աշխատանքային պայմանագրով նախատեսված է աշխատակիցների ստուգումը, նրանք կարող են հրաժարվել թեստավորումից:
Ֆիլիպիններ	Պետական բոլոր կառույցների աշխատակիցներ	Աշխատանքի անց-նելիս և աշխատանքի ընթացքում պարբերաբար հանձնում են անալիզներ թմրանյութերի օգտագործումը պարզելու նպատակով:	Համակարգ ային հետազոտություն	Չեն ընդունվում աշխատանքի, կրկնակի օգտագործման դեպքում ենթարկվում են վարչական պատասխանատվության լուրջ զանցանք կատարելու համար, ազատվում են զբաղեցրած պաշտոնից:

ՆԱԽԱԳԾՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.

Նախագծով առաջարկվում է ՀՀ ՆԳՆ Ոստիկանության, Փրկարար ծառայության, ՀՀ ԱԱԾ և ՊՊԾ ծառայողների, ՀՀ Քննչական և Հակակոռուպցիոն կոմիտեում ինքնավար պաշտոններ զբաղեցնող անձանց, ինչպես նաև դատախազների համար սահմանել թմրանյութերի և

հոգեմետ նյութերի օգտագործումը պարզելու նպատակով տարեկան 2 անգամ ստուգման պահանջ: Նախագծով նաև հստակ սահմանվել է, որ թմրանյութեր կամ հոգեմետ նյութեր օգտագործելը կամ վկայակոչված պարտադիր ստուգումից հրաժարվելը հանդիսանում է վերջիններիս ծառայությունից ազատելու հիմք:

ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔԸ

Նախագծի ընդունմամբ նախատեսվում է մի կողմից բարձրացնել հասարակության վստահությունը իրավապահ և նախաքննական մարմինների նկատմամբ, մյուս կողմից բացառել նման կարևորագույն լիազորություններով օժտված պետական մարմիններում կամ դրա աշխատակիցների կողմից թմրանյութերի և կամ հոգեմետ նյութերի օգտագործումը:

ՆԱԽԱԳԾԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԱՅՑԵԱԿԱՐԳԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Նախագծի ընդունմամբ հետապնդվող նպատակին հասնելու համար կարծում ենք, որ առավել նպատակահարմար է, որպեսզի Կառավարությունը նախագծով սահմանված կարգը ընդունելիս դրա կիրառման մեթոդ դիտարկի պատահականության սկզբունքով ստուգում անցնող անձանց ընտրությունը, որպեսզի ստուգվող անձը նախքան այդ որևէ կերպ տեղեկացված չլինի գալիք ստուգմանը իրեն ներգրավվելու մասին: Այս սկզբունքի կիրառման արդյունավետությունը հատկապես ապացուցվում է թմրանյութերի և հոգեմետ դեղերի օգտագործման հայտնաբերման փաստի՝ արգելված միջոցների տեսակներով պայմանավորված ժամանակագրական տարբերությամբ:

Հաշվի առնելով, որ նույն նախագծի ընդունման դեպքում անհրաժեշտ են դրա կիրարկումն ապահովող ենթաօրենսդրական նորմատիվ-իրավական ակտերի ընդունում, մեր կողմից անցումային դրույթներով սահմանվել է դրանց մշակման և ընդունման համար ողջամիտ ժամանակահատված: